

Red: Lars Svenning

Brottskommissionen

Den av regeringen tillsatta brottskommissionen har arbetat snabbt. Det tog ca två månader att lägga fram ett förslag, vars syfte är att med rätt drastiska och kortsiktiga åtgärder — främst av polisiär karaktär — komma tillrätta med den sk allmänna "nedbusningen". Ett slags "lag- och ordningpaket".

Den 13 april förelåg propositionen. Samma dag samlade sig socialarbetarorganisationer och klientorganisationer till ett gemensamt upprop för att ge uttryck åt sin kritik mot förslaget. Förutom namnuppropet uppmanade man också enskilda och organisationer lokalt och centralt att ta upp brottskommissionens förslag till remissbehandling.

Bakom uppropet ställde sig SSF, FSS, Verdandi, Länkarna, RFHL, RMFT, KRUM, RSMH.

Vi citerar ur uppropet

Mot bakgrund av idag tillgänglig kunskap om uppkomst och behandling av sociala avvikelser i det högindustrialiserade samhället framstår brottskommissionens prioriteringar som olyckliga och passiva eftergifter åt den tillfälliga opinion, som mot vetenskapligt underbyggda insikter ensidigt hävdar att "lag och ordning" kan lösa komplicerade sociala problem.

Dessa eftergifter är olyckliga ur flera synpunkter. De bidrar till att konservera fördomar om sociala

avvikelsers uppkomst och behandling. De förstärker den ensidiga repressiva uppmärksamhet som traditionellt ägnas de brottstyper, som begås av speciellt utsatta grupper. Men framför allt har förslaget som helhet en inriktning och utformning, som på kort sikt endast ger ytliga effekter och på längre sikt medverkar till att dra uppmärksamheten och resurserna ifrån de allvarliga grundproblemen. Härtill kommer att förslaget grundas på en auktoritär och repressiv människosyn.

Vi vill understryka den otrygghet, de skador och det lidande som brottsligheten i sin egenskap av social avvikelse orsakar. Som organisationer arbetar vi med att minska och förebygga dessa problem. Vi vill hävda att brottsligheten idag totalt sett inte visar några utvecklingstendenser som motiverar förhastade eller ensidiga åtgärder. Vi kräver också på kort sikt konstruktiva åtgärder:

Ökade resurser till den förebyggande socialvården.

Speciella åtgärder mot ungdomsarbetslösheten.

Förbättrade fritidsmöjligheter och miljöer.

Utan att i detta sammanhang gå närmare in på kommissionens förslag vill vi ta upp ett par centrala punkter. Socialvården söker sig sedan några år tillbaka med framgång nya vägar. Den breda debatt som förs vilar på en helt annan grundsyn och målinriktning än den som kommer till uttryck i kommissionens förslag. En av kärnfrågorna är hur socialvården som samhällets företrädare på ett annat sätt än hittills skall kunna komplettera den informella sociala kontroll som fått en minskad betydelse framförallt i våra storstadsregioner. På många håll pågår nu integrerade försöksverksamheter med sådant syfte.

I anslutning till bl a detta utvecklingsarbete, som endast illustrerar en av de sektorer där socialvården nu på ett radikalt annat sätt än tidigare går in med nya metoder, har en gränsdragning börjat utformas mellan socialarbetarens och polisens yrkesroller, som i princip innebär att samverkan mellan dessa kategorier på fältet i sig innebär en ofruktbar målkonflikt. Detta hindrar inte att företrädare för polisen på samma villkor som andra grupper bör vara med i utformningen av de nya aktivitetsformerna. En klar gränsdragning

i det direkta fältarbetet bör dock dragas. Brottskommissionens förslag däremot bygger på denna målkonflikt och går därmed emot hittillsvarande erfarenheter och direkt emot de intentioner inom socialvårdens måldebatt som nu på en mängd olika områden tar sig allt konkretare uttryck.

I den nuvarande kommunalekonomiska situationen är socialvårdens läge på många håll bekymmersamt såväl när det gäller tjänster som medel till aktiviteter som vi idag vet har en förebyggande effekt. Statliga initiativ efterlyses på många områden. Problemen är djupgående och komplicerade. Vi vädjar till statsministern om att brottskommissionens förslag inte måtte föranleda några åtgärder innan en överarbetning har skett, och vi förutsätter remissbehandling i vanlig ordning i denna viktiga fråga. Företrädare för socialvård och patientorganisationer bör självfallet få medverka vid denna överarbetning. De sociala ekonomiska insatserna måste självfallet få dominera.

Yrkesrollernas förändring vid socialt arbete

Den 9 mars i år arrangerade TCO:s sociala yrkesråd en heldagskonferens om de sociala yrkesrollernas förändring. Rådet ville med konferensen inleda ett programarbete om dessa rollförändringar mot bakgrund av den debatt som präglat socialpolitiken sedan mitten av 60-talet. Företrädare får en rad olika yrkeskategorier med arbetsuppgifter av uttalad social karaktär var inbjudna och redogjorde för utvecklingen inom sina respektive sektorer. Inflödet till programarbetet kom således från medlemmarna.

TCO:s sociala yrkesråd

Rådet består av 21 ledamöter från SKTF, ST, SHSTF, FCTF och SPF. Ordförande är Bengt Hedlén, socialdirektör i Malmö, och sek-

reterare är ombudsman Leif Holgersson, TCO.

TCO:s sociala yrkesråd är ett rådgivande organ med uppgift att främja utbildnings- och yrkesfrågor av gemensamt intresse för yrkesgrupperna inom det sociala området. Rådet bevakar den sociala utvecklingen och debatten kring denna. Man är remissinstans och medverkar även direkt i olika utredningar på området, bl a genom Samarbetskommittén för socialvårdens målfrågor. Efter utredning och beredning lägger rådet fram förslag till TCO:s styrelse eller till berörda förbund.

Rådet har till uppgift att beakta följande frågor:

- socialvårdens ställning och resurser
- socialvårdens organisation
- den sociala lagstiftningen
- samverkan mellan de socialvårdande enheterna och yrkesgrupperna
- behandlingsmetoder inom socialvårdens olika grenar
- den sociala forskningen
- de olika yrkesutbildningarna
- vidareutbildningsfrågor
- fortbildningsfrågor
- yrkesvägledningsfrågor

Leif Harrysson, som f n är praktikant (soc.stud) på utbildningsavdelningen vid TCO:s kansli, har lämnat den här rapporten från överläggningarna.

Utvecklingslinjer

Som utgångspunkt för konferensen har yrkesrådet formulerat följande utvecklingslinjer inom socialpolitikens område:

- Från individuella till generella åtgärder
- Från social kontroll till social service
- Från en övervägande juridisk, socialrättslig grundsyn till en övervägande sociologisk, socialpolitisk grundsyn
- Från institutionsvård till öppen vård

- Från kategorisering och symptombehandling mot integration och helhetssyn
- Från tvångsåtgärder till frivillighet
- Från centraliserad till decentraliserad organisationsstruktur
- Från statisk, sektoriell och övervägande administrerande socialvård till en socialvård som är en del av samhället med vida samhällsplanerande och förebyggande funktioner
- Från individuell handläggning till teamarbete
- Från hierarkisk beslutsstruktur till decentraliserad och demokratisk

Rådet påpekar att utvecklingstendenserna självklart är flera och både har och kommer att få olika vikt för yrkesrollernas förändringar.

Förändringar av yrkesrollerna

I programutkastet heter det vidare att efterhand som nya sociala reformer vidtagits och åtgärderna konkretiserats på fältet har olika former för socialt arbete utvecklats. Genomgripande förändringar ifråga om målsättning och organisationsstruktur påverkar direkt arbetsuppgifterna och yrkesrollerna för de tjänstemän som arbetar inom socialpolitikens område.

En förändrad yrkesroll kan självfallet upplevas som en positiv och dynamisk utveckling av berörda tjänstemän. Den kan också helt naturligt upplevas som negativ och detta kan ge anledning till osäkerhet och alienation i arbetet. Det är därför utomordentligt viktigt att reformer och förändringar alltid måste förankras hos de berörda yrkesgrupperna.

Redan nu kan konstateras att förändringar i yrkesrollerna äger rum på en rad områden. Ett exempel är barnstugeutredningens nyligen avgivna betänkande. Där föreslås att en uppsökande verksamhet skall etableras och centra-

liseras till barnavårdscentralerna. Denna verksamhet skall bygga på samarbete mellan kommunal socialvård och barnavårdscentralernas personal. Sådan försöksverksamhet förekommer redan på några håll i samarbete med socialstyrelsen. Det har där framkommit att den ger deltagande personalkategorier väsentligt förändrade yrkesroller.

Inom institutionsvården pågår försöksverksamhet där barnhemsassistenter arbetar utanför institutionen i helt nya funktioner och att institutioner av olika slag läggs ner.

Den uppsökande verksamheten som bedrivs av socialvården i större kommuner under olika former av samarbete med andra kommunala verksamheter men också med polismyndigheterna, har på sina håll skapat direkta kompetenskonflikter. Avsaknaden av klara gränslinjer försvårar i vissa fall arbetet. På sikt kan man dock räkna med en större förståelse för de olika förvaltningarnas problem, vilket kan medverka till en klarare rollfördelning.

Systemet med socialvårdscentraler eller öppenvårdsanstalter prövas på allt fler håll och utreds f n av socialstyrelsen. Andra förslag till organisatoriska förändringar som berör yrkesrollerna är de aktuella utredningarna om skolans inre arbete (SIA) och som samordning av sociala instanser inom landsting och kommuner (KOS-rapporten).

Ytterligare ett förhållande som starkt kan komma att påverka yrkesrollerna är införandet av ADB-rutiner på förvaltningarna.

Programarbetet

Programarbetet kommer att genomföras i fyra etapper och beräknas vara klart i maj 1973 och har följande målsättning:

- att avgränsa aktuella yrkesområden samt kartlägga och

analysera de sannolika förändringarna på kort och lång sikt av de "sociala" yrkesrollerna

- att konstatera vilka konsekvenser som från sociala yrkesrådets sida bör dragas härav
- med utgångspunkt från de berörda yrkesgruppernas yrkesroller och arbetssituation framlägga förslag till organisation, utbildning och arbetsuppgifter.

Första etappen innefattar kartläggning av socialpolitikens utvecklingslinjer. Redan nu finns många utvecklingstendenser dokumenterade genom utredningar, utredningsdirektiv, uttalanden från socialministern och samarbetskommittén för socialvårdens målfrågor. Socialutredningen skall presentera sitt principbetänkande om målsättningen för socialvården. Kriminalvårdsberedningen har nyligen avlämnat sin utredning.

Andra etappen innefattar inventering av de samhällssektorer som berörs av förändringarna. Här kan konstateras redan nu att i stort sett alla funktioner som faller under yrkesrådets verksamhetsområde är mer eller mindre berörda. Exempel:

- polisverksamhet
- öppen socialvård
- kriminalvård
- institutionsvård
- åldrvård
- kulturpolitik
- arbetsvård
- administrativa funktioner

Tredje etappen innefattar en konkret beskrivning av olika projekt avseende funktioner, organisatoriska och administrativa lösningar, som innebär förändrade yrkesroller för TCO-medlemmar. Som exempel kan nämnas integrerade fritidsprojekt, vårdcentraler, försöksverksamhet med förebyggande verksamhet etc.

Fjärde etappen innefattar generella slutsatser om hur sociala yrken kommer att påverkas på kort och på längre sikt. Här förutsätts

medverkan av företrädare från de berörda förbunden, tex i form av hearings och genom en informell referensgrupp bestående av praktiskt yrkesverksamma medlemmar. Beträffande problemställningarnas utvärdering är det viktigt att just sådana problem som de yrkesverksamma uppfattar som problem i första hand tas upp till behandling. De aktuella yrkesgruppernas subjektiva edfarenheter är här av mycket stor betydelse.

Anföranden och synpunkter under konferensen

Professor Walter Korpi, chef för det nyinrättade socialforskningsinstitutet, konstaterade att arbetslöshet och socialhjälsbehov står i ett direkt samband. Under högkonjunkturen efter kriget sjönk exempelvis andelen socialhjälpstagare. 1964 blev trenden en annan då andelen hjälptagare återigen ökade parallellt med konjunkturförsämringar. Han påvisade också hur stigande medellivslängd påverkar de sociala kostnaderna.

Bengt Hedlén, socialdirektör i Malmö och rådets ordförande, redogjorde för den debatt som förs på socialpolitikens område. Han pekade på nödvändigheten av en förändrad karaktär för socialvården. Socialvården måste bli offensiv och kritisk mot bristfenomen i samhället. Han anslöt sig också till socialministerns tiopunktsprogram, där det framhålls att socialvårdens centrala uppgift är att söka förhindra utklassning och isolering av människor. Han ifrågasatte också i likhet med socialministern om tvångsåtgärderna hade sin plats inom socialvården. Vidare krävde han en breddning av socialvårdens område genom dess aktiva medverkan i stadsplanarbete och opinionsbildning.

TCO:s utbildningschef Lennart Larsson talade om behovet av återkommande utbildning som en

del av ett utbildningssystem, som påbörjas med den traditionella grundutbildningen och där målet är att sprida utbildningstillfällena över individens hela aktiva period.

Ombudsman Leif Holgersson, TCO, skisserade utvecklingslinjerna för socialpolitiken och framhöll betydelsen av en klar gränsdragning mellan politikerrollen och tjänstemannarollen. "Det är politikernas uppgift att fastställa målen för verksamheten".

Diskussion

Tommy Zetterwall, socialassistent i Södertälje, var tveksam över de skisserade utvecklingslinjernas realitet. Han hävdade att gapet mellan teori och praktik inom socialvården är mycket stor idag. Han efterlyste också ett klarare helhetsperspektiv med en annan målsättning, en omprioritering och en mera ändamålsenlig organisation. Beträffande yrkesrollernas förändringar pekade han på nödvändigheten av en frigörelse från den gamla yrkesrollen som präglats av psykologiserande och symtombehandling.

Från polishåll pekade man på nödvändigheten av ett samarbete mellan polisen och socialarbetaren. Polisens huvuduppgift är dock att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, vilket naturligtvis skapar konflikter i fältarbetet.

Från fältet framhölls vikten av politisk aktivering kring socialpolitiken medan man från centralt fackligt håll pekade på nödvändigheten av en gränsdragning mellan politikerrollen och tjänstemannarollen. "Partipolitik är något som tjänstemannen skall syssla med på fritid", avslutade ombudsman Leif Holgersson, TCO.

Ny kulturpolitik

FSS har yttrat sig över kulturrådets betänkande "Ny kulturpolitik". Föreningen är allmänt posi-

tiv. Man biträder rådets centrala tes om att kulturpolitiken bör ses som en del av samhällets miljöpolitiska åtaganden i stort till vilka bland annat hör frågor som rör utbildning, arbetsmiljö, fritidsmiljö, fysisk planering, landskapsvård och planering av samhällsservice. Kulturpolitiken skall markant bidra till formandet av ett nytt och vidare välfärdsbegrepp.

Kommersialisering

Kulturrådet definierar kulturpolitik som en samlad struktur för samhällsåtgärder på kulturområdet. Enligt föreningens mening skall de kulturella aktiviteterna vara tillgängliga för alla människor. Idag är en betydande del av kulturutbudet kommersiellt baserat. Kommersiell kulturproduktion är som regel inte inriktad på att åstadkomma mångsidighet och jämn fördelning. Till övervägande delen styrs den kommersiella kulturproduktionen och kulturverksamheten av lönsamhetsprincipen.

Kulturrådet har undvikit att ingående penetrera det kommersiella kulturutbudet. Kulturrådet hänvisar till att flera sektorer inom den privatfinansierade delen av kulturområdet är eller har helt nyligen varit föremål för statliga utredningar. Föreningen ser det som en brist i utredningen att kulturrådet endast flyktigt berört begreppen kommersiell kulturproduktion och kulturverksamhet, som dock rymmer mycken komplex problematik.

Enligt föreningen är det inte tillfredsställande om den samhällsleliga kulturpolitiken begränsas till att endast komplettera den kommersiella kulturmarknaden. Skall kulturpolitiken ges möjligheter att medverka till att skapa en bättre samhällsmiljö och bidra till jämlikhet krävs betydande insatser från samhällets sida inom

hela kulturområdet. Därtill är kulturpolitikens möjligheter att bidra till en bättre samhällsmiljö avhängig de insatser, som kommer till stånd inom andra områden av samhällslivet.

Kostnader

Kulturutgifterna har en marginell betydelse i samhällsekonomin. Kulturrådet visar dock på det faktum att primärkommunerna bär en betydande del av kostnaderna för samhällets kulturpolitik. Samhällets kulturinsatser är mycket ojämnt fördelade geografiskt. Enligt föreningens uppfattning har statsmakterna ytterst ansvaret för att alla människor i vårt land får tillgång till ett mångfasetterat kulturutbud.

Föreningen anser att kostnaderna för den framtida samhällsleliga kulturpolitiken bör få en jämnare fördelning mellan staten, landstingen och kommunerna. I annat fall finns risk för att kommuner med svagt skatteunderlag inte kan tillfredsställande utveckla aktiviteterna på det kulturella området.

Ojämlighet

Föreningen noterar med tillfredsställelse kulturrådets formulering: "Det är en grundläggande orättvisa att människor av geografiska, ekonomiska, utbildningsmässiga eller andra skäl eller på grund av brister i kulturlivets organisation är uteslagna från aktiviteter och upplevelser. Klyftorna i fråga om föreställningsramar och uttrycksmöjligheter medför isolering och konflikter".

Föreningen hyser samma uppfattning som kulturrådet om behovet av kulturinsatser för att bryta isolering och uteslagnethet samt att skapa förutsättningar för en vidare gemenskap.

Organisation

I fråga om den regionala organisationen anser föreningen att

landstingets kulturnämnd har goda förutsättningar för den länsvisa samordningen av de olika kulturella aktiviteterna inom landstingsområdet.

Kommunerna ansvarar idag för en väsentlig del av det samhällsleliga kulturutbudet. En framtida kulturpolitik, som syftar till ökad jämlikhet på det kulturella området kommer att ställa stora krav på kommunerna. Föreningen förutsätter att det inrättas kulturnämnder i alla landets kommuner samt att dessa nämnder får en central ställning.

Föreningen hyser förhoppning om att det på kommunal nivå kommer till stånd ett närmande av de sociala och de kulturella insatserna vilka bör kunna ge kulturpolitiken helt nya infallsvinklar och möjligheter.

De fria grupperna

Den uppsökande och målgruppsinriktade verksamheten inom det kulturpolitiska området bör intensifieras, föreslår kulturrådet. Föreningen ansluter sig till kulturrådets förslag.

Stora grupper människor i vårt land saknar idag möjlighet att delta i fri skapande verksamhet. Kulturrådet föreslår dock väsentligt ökade statliga anslag till fri kollektivt skapande verksamhet för perioden 1972/1982.

Det är föreningens uppfattning att det av kulturrådet föreslagna stödet till fri skapande verksamhet kommer att få stor betydelse för många människor.

Kulturrådet föreslår betydelsefulla öknings av stödet till yrkesmässigt arbetande fria grupper. Föreningen förutsätter att detta stöd är ett led i en decentraliserad kulturverksamhet.

De underprivilegierade

Genom låginkomstutredningen har vi fått systematiserade uppgifter

om de underprivilegierades situation i vårt land. Kultursociologiska undersökningar visar att kulturella aktiviteter har ett starkt samband med utbildning, socialgrupp och inkomstnivå. Det traditionella kulturutbudet når endast en liten socialt avgränsad grupp.

Föreningen ser det som synnerligen viktigt att den framtida kulturpolitiska verksamheten inriktas mot just dessa eftersatta grupper.

1973 års studiedagar i Piteå

Föreningens årskonferens kommer att hållas i Piteå den 30 augusti—1 september. Preliminärt program har utarbetats.

Första dagen förutsätts ge en nulägesorientering om socialutredningen. Vidare en presentation av de då avslutade betänkandena från servicekommittén och fosterbarnsutredningen samt en redogörelse för den del av U 68 som rör den sociala utbildningen.

Andra dagen kommer tre kommunanknutna projekt med praktisk betydelse att presenteras; ett organisatoriskt, ett administrativt och ett metodprojekt.

Tredje dagen arrangeras ut-

flykter till Arjeplog (ciceron dr Wallqvist) och Arvidsjaur.

Vi tror det är angeläget att redan nu söka förbehålla de här dagarna åt Piteå.

— — —

För övrigt väntas det skriftliga resultatet från Ronnebykonferensen 1972 om "Social idébank" föreligga i bokform vid månadsskiftet maj/juni. (Se särskild beställningssedel). Eftersom de flesta projekten kan sägas ha stort intresse då det gäller att utveckla den kommunala socialvården förutsätts att föreningens medlemmar medverkar till att boken får en omfattande spridning.

hemsamarit och ungefär var tredje önskar fotvård, redovisar *Socialnytt* 2/73.

Enkäten är den mest omfattande som hittills gjorts i landet och att den gjordes just i Uppsala är inte så konstigt. Uppsala är landets fjärde kommun befolkningsmässigt och har en ovanligt hög andel pensionärer, närmare bestämt 18 000. Enkäten har utförts av fyra arbetslösa akademiker med lämplig utbildning på uppdrag av socialförvaltningen. Inofficiellt går den under arbetsnamnet ALBERT, det betyder i klartext: "akuta och latenta behov efter regional testundersökning".

Syftet med enkäten har varit att upptäcka pensionärernas akuta behov av social service, samt att sprida information om den service som finns och att få underlag för långsiktig planering av den sociala verksamheten.

Sammanlagt fick 11 181 personer frågeformulär, 623 av dessa föll bort av olika anledningar och enkäten omfattade alltså 10 558

personer. Svarsfrekvensen blev så överraskande hög att socialkommunalrådet Gustav Persson menade:

— Hade vi anat att vi skulle få så många svar, skulle vi säkert ha passat på med fler frågor.

8 850 frågeformulär fick man tillbaka, det är så mycket som 83,9 procent.

För att snabbt kunna avhjälpa de mest akuta behoven gick projektledningen igenom svaren vartefter de kom in. Man räknar med att detta är första ledet i en direkt uppsökande verksamhet och att alla ålderspensionärer som vill ha besök ska kunna få det.

Enkätredovisningen innehåller en sammanfattning i klartext av de viktigaste resultaten:

De procentuellt största behoven gäller hjälp av hemsamarit och med fotvård.

Ungefär var åttonde pensionär har redan hjälp av hemsamarit.

Ungefär var åttonde har hjälp av släkt, grannar eller betald hjälp.

I dagens frågor

Red: Sten Söderberg

Viktig pensionärsundersökning

Socialförvaltningen i Uppsala kommun har nyligen slutfört en enkät bland sina pensionärer för att få fram behov och önskemål i olika servicefrågor. Enkätsvaren visar att de procentuellt största behoven gäller hjälp av hemsamarit och med fotvård. Ungefär var femte pensionär anser sig behöva